

Ko spregovorijo jese

Literature in Flux: z ladjo po Donavi od Bolgarije do Avstrije, drugi del

NATAŠA KRAMBERGER

Vladan Matijević, srbski pisatelj, gleda Donavo in reče, da ga spominja na Ohridsko jezero. Širna voda nikamor ne teče, ampak se zgolj "kravžla" in "plivka", tu in tam leno pljuskne, točno tako kot na Ohridu.

Vladan je pravi pisatelj, zelo malo govori, veliko meditira in ogromno piše. Ne razume angleško in tako v vsej širni "kulturni luki Cetate" v Romuniji, kjer smo obstali za en teden, ker je Donava prenizka, da bi lahko po njej pluli z ladjo, v vsem širnem kulturnem centru ob reki nima Vladan en teden nikogar, s komer bi se lahko pogovarjal.

Nikogar razen mene, ja, ki sem vendarle Slovenka in govorim srbski jezik - mojo lastno in unikatno verzijo, trdo in oglato, prilično štorasto verzijo z veliko izmišljenimi izrazi, da Vladan včasih grunta in grunta, potem pa se zareži in reče: "Milo moje, ta beseda od mene zabeva preveč imaginacije." Potem se nama zgodi, da po deset minut iščeva pravo besedo, da bi "prišla skupaj", da bi bila ziher, da govori o eni in isti stvari, kot takrat na večerji, ko smo na krožnik dobili puranove testise (!), jaja od purana, rečem, hehe, purana?, reče Vladan, pa šta je to?, in potem: pa dobro, nekakšen ptič, "ali kakva so to jaja"?

Z Vladanom torej sediva pod dvema ogromnima lipama na

obrežju in gledava Donavo, ki njega spominja na jezero, mene na morsk zaliv. Res nikamor ne teče, ta reka, v mirni večerni sapici lahko poplesuje in postaja vedno bolj oranžna in rožnata, vijolična kot sončni zahod. Tukaj že dolgo niso imeli pravega močnega vetra in že dolgo ni bilo na nebu nobenih oblakov, zato sončni zahodi, ki se v teh večerih odigrava nad reko, niso nič kaj spektakularni ali divji. Mirno, nežno, pastelno marelično se sonce vsak večer povezne na črne tople pri horizontu, mirno, nežno, pastelno rožnato tudi reka spremeni barvo, mirno, nežno in pastelno vijolično na bitja ob Donavi pade noč.

Čudeži: pesnik veleposestnik

Kulturna luka Cetate je ogromna zasebna naselbina pri Donavi, nekdanje pristanišče za tovorne ladje z žitom. Človek pri tem posestvu nikoli ne ve, pri katerem repu bi začel pripovedovati zgodbo. Nikoli ne ve, ali je bolje najprej povedati zgodbo o lastniku, ali zgodbo o posestvu, ali pa je nemara najbolje začeti z zgodbo o čudežu, ki se je leta 1939 zgodil v vasi Maglavit?

Cetate je torej pristanišče, ki je v neposredni bližini zelo majhnega mesta Calafat. Beseda "calafat" v starem genovskem jeziku pomeni "krpati ladje", iz česar zgodovinarji sklepajo, da so v tem mestu že stari pomorščaki iz Genove krpali svoje ladje, ko so bili na dolgih poteh do Črnega morja. Mesto Calafat je bilo zaradi svoje lege zmeraj neverjetno stičišče kultur, še bolj pa prizorišče neskončnih bojev in vojaških spopadov, recimo med

velikimi vojvodami in tatarskimi hordami ali otomanskimi vojskarki, spopadov med Turki in Avstrijo v 18. stoletju, med Rusi in Turki v začetku 19. stoletja, še posebej pa je Calafat pomemben za romunsko neodvisnost, saj so prav od tukaj sprožili prve topovske strele, ki so po bojih v letih 1877 in 1878 naznanili romunsko neodvisnost od Otomanskega imperija.

Od tistih časov naprej je Calafat postalo trgovsko mesto, gospodarsko pristanišče in center trgovanja z žitom. Romuni so tukaj trgovali z vsemi zahodnimi državami in v Calafatu so imele svoja predstavništva prav vse zahodne velesile, ki so se želele oskrbeti z žitom s širnih romunskih polj, tukaj so bili Angleži, Francozi, Nemci, ki so trgovali z vzhodom, tukaj so bile njihove fletne žene in razvajeni otroci z guvernantami. Danes, ko greš peš čez mesto in od vseh pročelij pada omet, pokajo fasade in se rušijo zidovi, težko verjameš, da je tukaj nekoč stal mini Babilon, da so se kadile debele cigare in so po ulicah hodili napokani želodci, nabasani s pivom in piškami. Kajti po drugi svetovni vojni je v te kraje prišla Rusija in Calafat je prekinil vsakršno trgovanje z zahodom. Smernice in smeri so se spremenile, mesto pa obubožalo.

Skupaj z mestom so obubožala tudi vsa pristanišča in luke, med njimi

luka Cetate s svojimi bogatimi administrativnimi zgradbami, tehničnimi žita in hišicami za luške delavce. Vse je popokalo, razpadlo, zgradbe sta prerasli trepetlika in akacija, v zdelanih zgradbah so občasno še imele sedež nekakšne lokalne oblasti ali začasni predsedniki, po letu 1989 pa je bilo celotno območje prepuščeno plevelu.

Sredi devetdesetih se je tukaj mimo na trajektu čez reko peljal Mircea Dinescu, romunski pesnik, urednik, satirik in kuhar. S trajekta je na rečnem bregu zagledal znak "Cetate", zraven pa eno ogromno ruševino pod košatimi drevesi. Kapitana trajekta je vprašal, kaj je ta kraj in zakaj je tako zapuščen. Kapitan mu je povedal zgodbo o obubožanem mestu Calafat in o njegovih opuščeni pristaniščih. Dva meseca kasneje je pesnik, urednik, satirik in kuhar Mircea Dinescu na lokalni dražbi za piškav denar kupil celotno luko Cetate in postal veleposestnik. Prodal je vse svoje avtorske pravice, deleže

pri privatni televiziji, svoj satirični časopis in kuharske oddaje in denar vložil v obnovo največje administrativne zgradbe na posestvu. Počasi, a zanesljivo je zrastle "kulturna luka Cetate", kulturni center, literarna rezidenca, filmski festival, festival romske glasbe, turistična destinacija z lastnimi vinogradi in vinom, sedemdeset prenočišč, dvajset redno zaposlenih kuharic, sobaric, oskrbnikov, vinarjev, trije ribniki za ribolov, sadovnjaki za žganje, panji za med, pašniki za mleko, gostujoči pisatelji v projektu Literature in Flux ...

Čudeži: nemi bodo govorniki

Mircea Dinescu je eden najboljši ne-navadnih pesnikov, kar jih hodi po Romuniji. Pravzaprav je eden največjih nenavadnežev ne glede na profesuro, čokato nizko telo rad oblaci v hlače na črto in črne lajbiče z zlatimi gumbi, lase na okrogli glavi ima skoraj pobrite in govori izključno romunsko. Kadar pač govori, to počne zelo redko. V mojem osemdnevnem bivanju v kulturni luki Cetate sva

se srečala štirikrat, a niti enkrat ga nisem videla govoriti. Prvič in drugič sploh nisem vedela, kdo je, nikomur se ni predstavil, z nikomer rokaval, en večer je preprosto prišel in na mizo prinesel dva rjavoza-pečena desetkilska krapa na gigantskem srebrnem pladnju. Potem se je priklonil in izginil, njegova žena Maša pa je rekla, da je po srcu odljuden, po duši pa cigan, neulovljiv

